

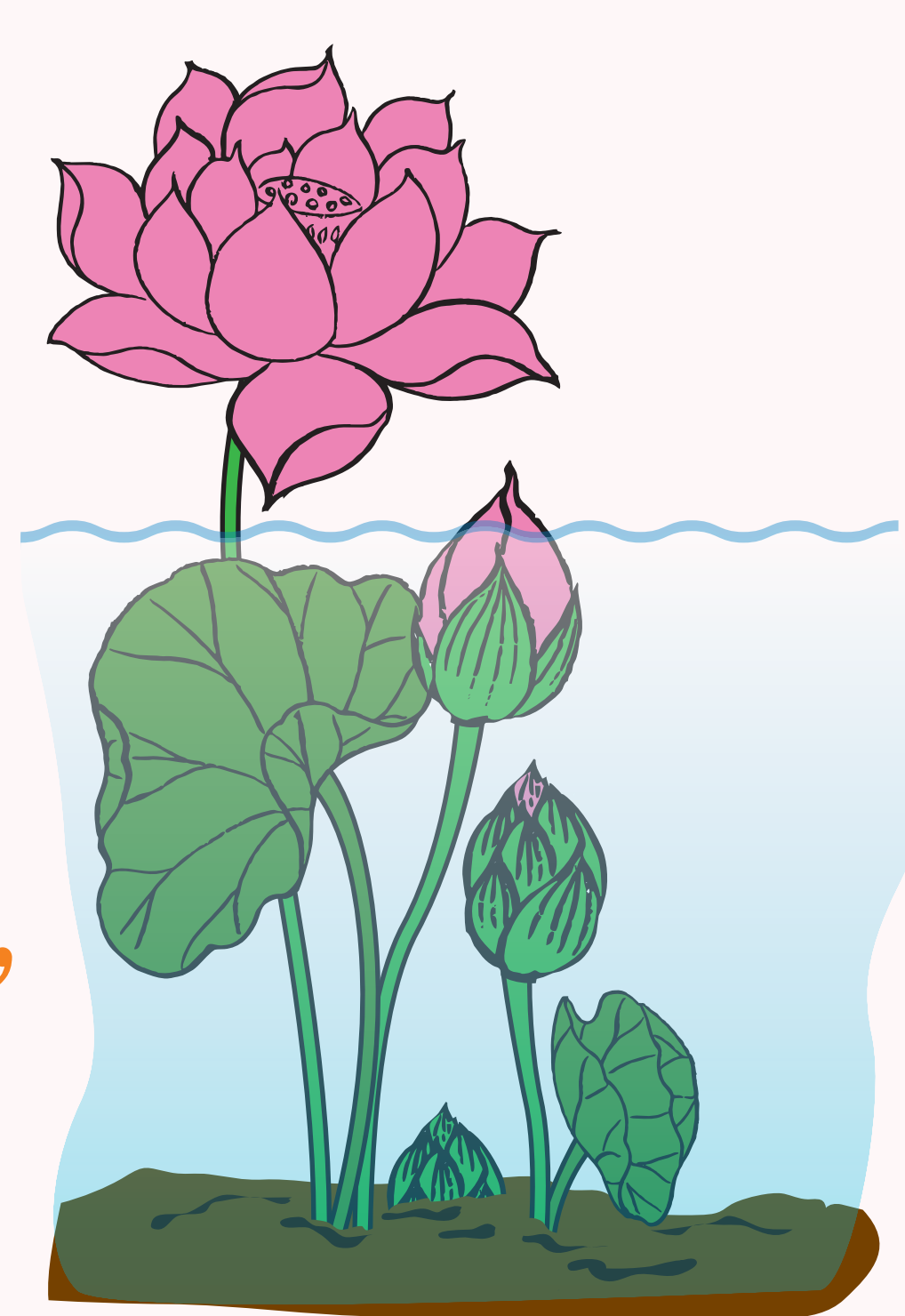
พุทธศิลป์

สื่อความงามผ่านดอกบัว

“**ดอกบัว**” ได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เพื่ออุปมาสื่อความถึงการฝ่าฟันผ่านกิเลสและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง บ่มเพาะหมั่นเพียรจน “**บรรลุซึ่งปัญญา**” หรือ “**ตรัสรู้**” (Enlightenment) เพราะการเติบโตของดอกบัวนั้นจะค่อย ๆ เจริญงอกงามจากโคลนตม จากนั้นจึงบานออกรับแสงอาทิตย์ส่งกลิ่นหอมบริสุทธิ์เมื่อโผล่พ้นน้ำ

โดยจุดกำเนิดของการนำมาใช้เริ่มต้นมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาล ดังที่ “**สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า**” ได้ทรงหยิบยกดอกบัวมาใช้ “**อุปมาเพื่ออธิบายหลักธรรม**” ให้กับพระสาวก หนึ่งในนั้น คือ การเปรียบเทียบสติปัญญา ของมนุษย์กับ “**ดอกบัว 4 เหล่า**” นับตั้งแต่นั้นมา “**ดอกบัว**” จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความศรัทธา ที่เป็นสื่อกลางรับรู้ร่วมกัน มาถึงปัจจุบัน

“**บัวพ้นน้ำ**” เปรียบกับบุคคลผู้เข้าใจ เพียงยกหัวขึ้นแสดง

“**บัวเสมอน้ำ**” เปรียบได้กับบุคคลผู้เข้าใจ เมื่อมีการขยอความหัวข้อที่ยกขึ้นแสดง

“**บัวเกิดในน้ำ**” เปรียบได้กับผู้ที่จะจะแนะนำ ให้บรรลุธรรมต่อไปได้

“**ดอกบัวที่อยู่ในโคลนตม**” หมายถึงบุคคล ที่เมื่อฟังแล้วไม่อาจเข้าใจความหมายหรือบรรลุธรรมได้

นอกจากความหมายในด้านของปัญญาแล้ว “**บัว**” ยังมีการใช้ในงาน “**พุทธศิลป์**” เพื่อสื่อถึง “**ความอุดมสมบูรณ์**” และ “**ดินหรือภพภูมิ จุดกำเนิดของสิ่งมีชีวิต**” อีกด้วย

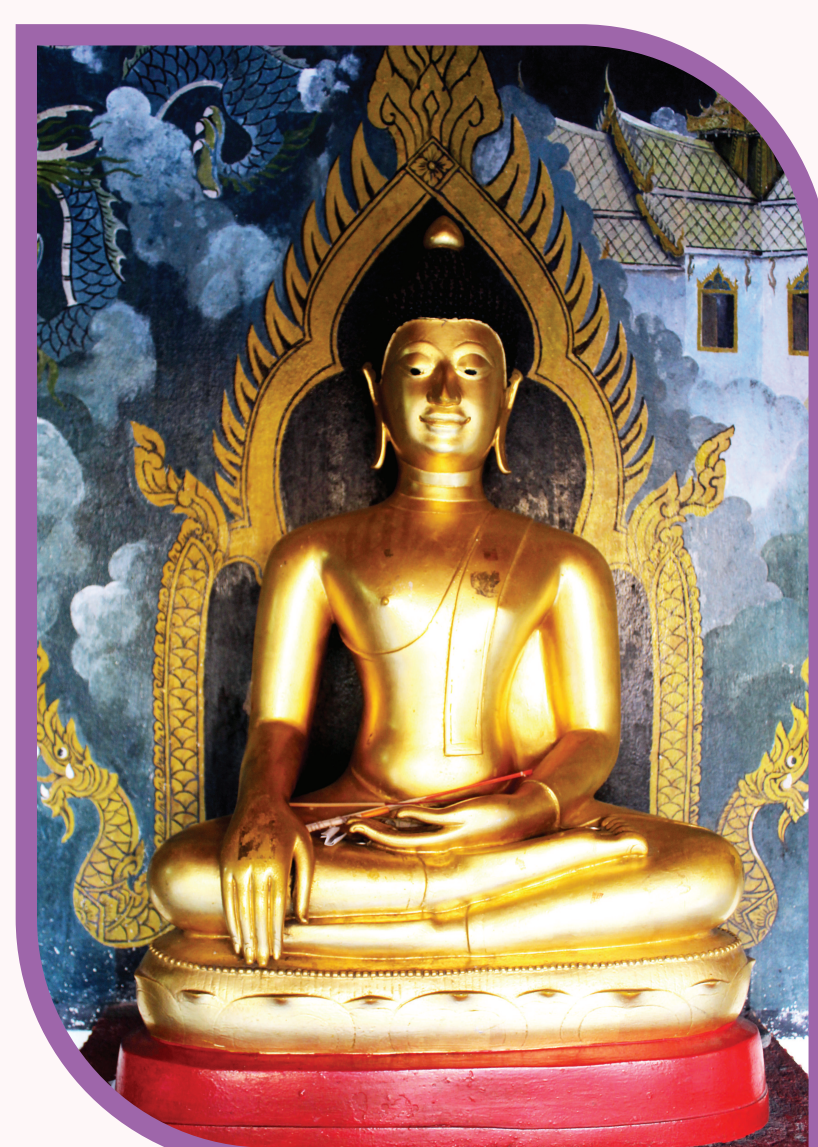
สถาปัตยกรรม

เจดีย์วัดช้างล้อม จังหวัดสุโขทัย

- มีการทำฐานเจดีย์แบบ “ฐานบัว” หรือ “ฐานปัทม์” ในรูปแบบ “บัวดลา” ตามลักษณะของศิลปะสุโขทัย
- การเรียงลำดับจากล่างขึ้นบนเป็น “ฐานเขียง” และ “ฐานบัว” เป็นการนำเสนอ “โลก” ตามอุดมคติของศาสนาพุทธ โดย “ฐานเขียง” สื่อถึง “ห้วงพระอมพ ขอบเขตของโลก” และฐานบัว 3 ฐาน สื่อถึง “ภูมิทั้ง 3” คือ “กามภูมิ รูปภูมิ และ อรูปภูมิ”

ประติมากรรม

พระพุทธรูปปางมารวิชัย วัดพระธาตุคุดยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

- พระพุทธรูปประทับบนฐานบัว เป็นรูปแบบที่นิยมในการนำมาใช้กับ พระพุทธรูปทุกปาง
- การประทับบนฐานบัว นอกจากความหมายตามแต่ละปางแล้ว ยังสื่อถึง ความหมายตามนัยของดอกบัว คือ การเจริญซึ่งปัญญาอีกด้วย

จิตรกรรม

ภาพปริศนาธรรม วัดบรมนิวาสราชวรวิหาร

- ศิลปิน: ขรัว อินโชง ศิลปินเอกสมัยรัชกาลที่ 4
- เปรียบพระพุทธรูปเจ้าเหมือนดอกบัวชูช่อกลางสระ กลิ่นหอมของดอกบัว เปรียบเสมือนพระธรรมคำสั่งสอน ผู้คนที่ยินดีตามกลิ่นหอม และชื่นชมในความงาม เปรียบเสมือนพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

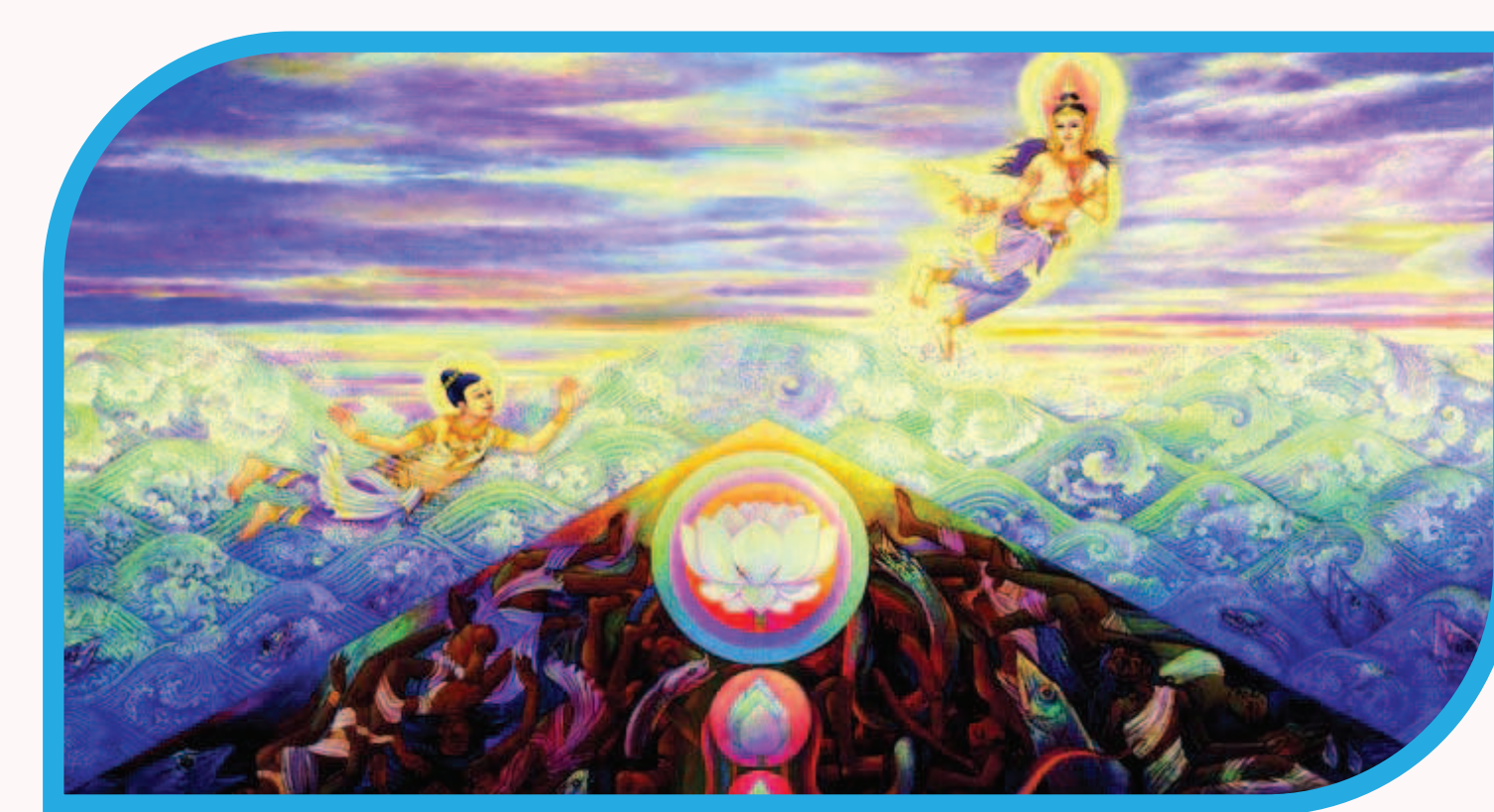
พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

- “เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม” ศิลปะร่วมไทยล้านช้าง
- เจดีย์ทรงนี้เป็นที่นิยมในล้านช้าง ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ “พระธาตุหลวงเวียงจันทน์”

ปูชนียวัตถุพระบาทสมเด็จพระศรีลังกา

- ศิลปะลังกา สมัยอนุราชปุระ
- เป็นการนำดอกบัวมาใช้สื่อความหมายถึง “ความอุดมสมบูรณ์”
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ผู้เข้ามาสักการะหรือแสวงบุญมีความโชคดีและอุดมสมบูรณ์

พระมหาชนก

- ศิลปิน: พิชัย นรินทร์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ พ.ศ. 2546
- เป็นการนำดอกบัวมาใช้สื่อความหมายถึง “ความอุดมสมบูรณ์”
- การแหวกว่ายอยู่ในโอษฐ์ใคร่จาง และดอกบัวที่บานออกรับแสงอาทิตย์สื่อถึง การหลุดพ้นและเจริญซึ่งปัญญาของพระมหาชนก

เกร็ดความรู้

“**ดอกบัว**” มีการนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในศาสนาอื่น ๆ เช่นกัน และมีนัยความหมายที่คล้ายคลึงกัน พบได้มากในงานศิลปกรรม เนื่องในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู อาทิ การเป็นที่ประทับของเทพองค์ต่าง ๆ และเป็นเครื่องถวายสักการบูชา เป็นต้น

แหล่งที่มาข้อมูล

- จารวิ มั่นสินธร. การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ดอกบัว” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท, วิทยาลัยพระปริยัติธรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2547.
- นาวาอากาศหญิงตรี ปริมลภา ชูเกียรติมั่น.บัวกับวัฒนธรรมไทย, เอกสารประกอบการบรรยาย ณ สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 ธันวาคม 2556.
- อุติรัตน์ ทรายราช. บัว: องค์ประกอบประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2540.

นิทรรศการ “มหัศจรรย์พรรณบัว Miracle of Lotus”
58-02 / No. 03

ผลิตโดย

โครงการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)